

Lee, P., Shemilt, D. (2009). *Is any explanation better than none? Over-determined narratives, senseless agencies and one-way streets in students' learning about cause and consequence in history. Teaching History 137, 42-49.*

[Gerard Steenhagen, 2012]

Samenvatting

Lee en Shemilt zetten op een rijtje hoe betekenisvolle vooruitgang in het geven van historische verklaringen eruit kan zien. Daarmee reiken ze criteria aan voor het evalueren van de verklaringen van leerlingen wat betreft de veranderingen en ontwikkelingen in het verleden.

Lee en Shemilt (p.46-47) onderscheiden zes niveaus in het geven van verklaringen. Zij suggereren daarmee dus ook dat leerlingen beter kunnen worden in geschiedenis. De niveaus worden als volgt beschreven:

- 1 betreft het geven van een verklaring in termen van een beschrijving. Op dit niveau maken leerlingen passend gebruik van oorzakelijke en intentionele taal, ze gebruiken woorden als *omdat*, *noodzakelijk*, *onvermijdelijk* en laten zodoende beheersing zien van hun geletterdheid. Zij zijn zich echter niet bewust van het conceptuele apparaat dat de historische verklaring onderbouwt;
- 2 betreft een verklaring in termen van vertegenwoordigers en acties. De verklaring staat los van de beschrijving. De verklaring brengt nu een identificatie met zich mee in de zin van: *wie* of *wat* deed het? Mensen doen dingen omdat ze het willen, of doen soms ook dingen per ongeluk. De macht om te 'veroorzaken' is dus geconstrueerd als een bezit van een ding of een persoon, niet als een verbinding tussen twee of meer gebeurtenissen;
- 3 verklaring in termen van oorzakelijke kettingen en/of netwerken. Historisch verklaren houdt op een eenheid te zijn als leerlingen zich realiseren dat acties en gebeurtenissen op verschillende manieren verklaard kunnen worden. In dit stadium zijn leerlingen in staat onbedoelde gevolgen te verklaren, zonder te refereren aan fouten of aan de tussenkomende vertegenwoordigers, zoals koningen, geluk etc. Zij begrijpen dat veel van wat er gebeurt in geschiedenis niet door iemand of iets 'gedaan' wordt, maar dat het ontstaat uit interacties tussen gebeurtenissen. Op dit niveau leidt het denken wel tot een eenrichtingsweg van oorzaken en effecten, omdat leerlingen geen middenweg zien tussen bepaaldheid en onbepaaldheid;
- 4 op dit niveau wordt de lange-termijn-invloed van sleutelgebeurtenissen begrijpelijk voor leerlingen. Leerlingen redeneren niet meer in een oorzakelijke ketting, maar kunnen ook wat/als-vragen beantwoorden. Dit 'mogelijkheidsdenken' is misschien niet ideaal, maar volgens Lee en Shemilt beter dan niks. De meeste leerlingen tussen de 14 en 18 maken deze doorbraak niet (dat geldt overigens ook voor de laatste twee stadia);
- 5 leerlingen zetten hun schreden voort op het pad van de mogelijkhedenconstructies en kunnen ook andere verklaringen geven in plaats van het continu achteruitgaan in de ketting van oorzaak/gevolg;

6 leerlingen beseffen dat oorzakelijke concepten theoretische constructies zijn.

Soort onderzoek en methodologische verantwoording

Het artikel van Lee en Shemilt is een neerslag van wat zij in de loop der jaren aan kennis en ervaring hebben opgebouwd op het gebied van historisch verklaren en oorzakelijk redeneren. Die kennis en ervaring is gebaseerd op alle vormen van onderzoek ('evidence based', theoretisch, empirisch en praktijk).

Conclusie van Lee en Shemilt

Geschiedenis moet niet alleen gaan over het *wat*, maar ook over het *hoe* en *waarom*. Leerlingen moeten dus leren *hoe* het verleden heeft geleid tot het heden, *hoe* en *waarom* zaken gebeuren in menselijke relaties en wat de gevolgen kunnen zijn van individuele beslissingen en collectieve acties. Welke betekenis hebben historische verklaringen voor het heden (en de toekomst)?

Historische verklaringen van leerlingen zouden moeten voldoen aan bepaalde criteria:

- 1 een verklaring bevat een schematisch overzicht van *wat* er in het verleden is gebeurd en begrip van *hoe* het gebeurde;
- 2 vooronderstellingen over hoe en waarom dingen gebeuren zijn afgeleid van denkbeelden die historische verklaringen ondersteunen;
- 3 leerlingen begrijpen de beperkingen aan historische verklaringen en de onzekerheden in onze kennis over het verleden.

Leerlingen moeten begrijpen dat het soms makkelijker is te verklaren wat er had moeten gebeuren (maar niet gebeurde) dan wat er gebeurde (maar niet had moeten gebeuren). Historische verklaringen zijn daarom beperkt en onvolmaakt. Dit gegeven is ook belangrijk bij het begrijpen van het heden. Het door hen beschreven model met de zes niveaus maakt duidelijk dat er een opbouw zit in het (aan)leren van het geven van verklaringen.